

Pukovnik

mr *Simo NENEZIĆ*

Marksističko obrazovanje i idejno-političko osposobljavanje pripadnika JNA

»Dalje razvijanje naše socijalističke samoupravne prakse nameće složenije zadatke i u idejno-političkom osposobljavanju. Krenuli smo putevima povezivanja različitih oblasti rada i društvenog života, koji su u mnogo čemu novi. To od ljudi traži mnogo više znanja, široke vidike, bogatiju kulturu ...

Od članova Saveza komunista traži se još i više. Oni moraju raspolagati znanjima na osnovu kojih će biti u stanju da analiziraju odnose i situaciju u sredini u kojoj deluju, i da u mnoštvu različitih interesa nalaze rješenje koje će jačati socijalističko samoupravljanje.«

(J. B. Tito: Iz referata na XI kongresu SKJ)

U mjeri u kojoj razvijanje socijalističkih samoupravnih odnosa i izgrađivanje sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite kao integralnog dijela tih odnosa postaju nerazdvojan dio svakodnevnog praktičnog djelovanja radnih ljudi i građana i svih subjekata društva i Armije, u toj mjeri raste i potreba za višim nivoom njihove socijalističke samoupravne svijesti i idejno-političkih sposobnosti. Za pripadnike Armije ta potreba proističe i iz njihove neposredne obaveze da neprekidno jačaju borbenu sposobnost i moralnu snagu JNA, čuvajući i produbljujući njen revolucionarni i narodni karakter, kako bi, shodno uslovima u kojima se naše društvo razvija i stanju međunarodnih odnosa, mogla na najbolji mogući način odgovoriti svom osnovnom zadatku — odbrani zemlje i zaštiti ustavnog poretka i mirnog razvitka našeg socijalističkog samoupravnog društva. To podra-

zumijeva stalno unapređenje marksističkog obrazovanja, tako da ono bude u neposrednoj funkciji praktičnog osposobljavanja za uspješno izvršavanje svih težišnih zadataka.

Takav odnos prema marksističkom obrazovanju i idejno-političkom osposobljavanju, koji znači negaciju pasivnog knjiškog učenja, zasniva se na iskustvima iz našeg narodnooslobodilačkog rata i revolucije, i na saznanju i čvrstom uvjerenju u to *da je čovjek odlučujući činilac borbe za nove društvene odnose i njihovu odbranu* i da su njegova radničko-klasna svijest, idejno-politička opredijeljenost za ciljeve revolucije, slobodu i nezavisnost svoje zemlje i njegov visok moral — *ona motorna snaga koja ga pokreće i čini spremnim i sposobnim da se neprekidno angažuje i izdrži najteža iskušenja u borbi za ostvarivanje ciljeva revolucije i zaštitu njenih tekovina*. Takav odnos opredijeljen je i samom činjenicom što kreativna marksistička naučna misao u našem društvu ostvaruje nezamenljivu ulogu u organizovanoj aktivnosti ljudi za dalje izgrađivanje još bogatijih i humanijih društvenih odnosa.

Na tim fundamentalnim saznanjima i opredjeljenjima, koje su neprekidno razvijali KPJ i drug Tito, zasnovani su i zasnivaju se sadržaji i oblici marksističkog obrazovanja i idejno-političkog i vaspitnog procesa u Armiji. Shodno tome izgrađen je jedinstven i vrlo razvijen sistem marksističkog obrazovanja i idejno-političkog osposobljavanja u Armiji, tako da je proces marksističkog obrazovanja pripadnika Armije veoma intenzivan i raznovrstan po oblicima i sadržaju, a njegovi rezultati su sve vidljiviji u svakodnevnoj praksi.

Time je obezbijeđeno da se pripadnici JNA u svakoj etapi razvoja našeg društva dosljedno bore za ostvarivanje istorijskih interesa radničke klase, idejnih ciljeva i politike SKJ i zadataka koje je postavio drug Tito. Sa svoje strane to je doprinijelo njihovom neprekidnom angažovanju na učvršćenju moralno-političkog jedinstva, stalnom podizanju borbene spremnosti JNA na viši stepen i povećanju ukupnih odbrambenih sposobnosti našeg društva.

No, i pored krupnih rezultata ostvarenih u marksističkom obrazovanju i ideološko-političkom osposobljavanju, što je konstatovano i na Četvrtoj sjednici komiteta organizacije SKJ u JNA, ta tema je uvijek aktuelna.

Potreba za češćim razmatranjem pitanja uloge i značaja ovog rada i, posebno, kritičke analize postignutih rezultata i uopštavanje stečenih iskustava proističe iz činjenice da ideološka i politička svijest ljudi nije nikada spontan izraz njihovog društvenog bića, niti su, pak, njihova vrijednosna opredijeljenja konstantna i jednom zauvijek data. Postoji, znači, stalna potreba za kontinuitetom djelovanja i

za uvijek novim naporima za sticanje novih saznanja. Marksističko obrazovanje i drugi oblici i sadržaji ideološko-političkog i vaspitnog rada osnovna su pretpostavka za takvo osposobljavanje pripadnika JNA. Izučavanjem i poznavanjem marksističke naučne misli šire se idejni horizonti ljudi, razvijaju i produbljuju njihova saznanja i uvjerenja o stvarnom biću društva u kojem žive, o perspektivama i objektivnim mogućnostima njegovog revolucionarnog razvoja. Time oni postaju idejno-politički sposobniji da razlikuju napredno od konzervativnog, prave vrijednosti od lažnih, političku istinu od propagande, dobronamjernu i konstruktivnu kritiku od onoga što znači ideološko i političko osporavanje interesa radničke klase, ideologije i politike SKJ, socijalističkog samoupravljanja, slobode i nezavisnosti naše zemlje.

Sasvim je izvjesno da samo ljudi sa temeljnim marksističkim obrazovanjem mogu shvatiti puni smisao i progresivnost našeg političkog sistema socijalističkog samoupravljanja i razumjeti veoma složene procese samoupravnog preobražaja društva, a to je bitan uslov da svaki čovjek bude aktivan u borbi za njegov razvoj.

Razvoj našeg društva se odvija u veoma dinamičnom procesu, u kojem su realna pojava i izvjesne protivurječnosti. Revolucionarne promjene koje sobom nosi socijalističko samoupravljanje kao, istorijski gledano, kvalitetno nov oblik društvenih odnosa postaju sadržaj i rezultanta angažovanja mnogobrojnih subjekata socijalističke izgradnje. U tom angažovanju oni slobodno i neposredno izražavaju svoje interese u raznim oblicima na svim nivoima društvenog odlučivanja. Pri tome, uz sve demokratske sadržaje i oblike, revolucionarne promjene i podsticaje, ponekad se neizbježno javljaju i određeni otpori i dolazi do izvjesnog spontaniteta u izražavanju parcijalnih interesa. Istovremeno, činjenica je da se naše društvo razvija u složenim međunarodnim političkim i ekonomskim odnosima.

Zbog svega toga ističe se u prvi plan potreba stvaralačkog djelovanja miliona ljudi. A tog stvaralaštva, očigledno, ne može biti bez adekvatnog idejno-političkog osposobljavanja.

Pripadnici Armije kao integralni dio našeg društva, neposredni su učesnici u rješavanju svih zadataka njegovog razvoja, a posebno sistema odbrane, pa stoga blisko osjećaju i doživljavaju sve rezultate i ključne probleme društveno-ekonomskih, političkih, socijalnih i drugih odnosa kao i svi radni ljudi.

U toj svjetlosti neprekidno se aktueliziraju pitanja sadržaja i kvaliteta marksističkog obrazovanja i idejno-političkog osposobljavanja pripadnika Armije. Jer, upravo od toga i prvenstveno od toga — koliko poznaju našu društvenu stvarnost, puteve, mogućnosti i per-

spektive ne samo opšteg razvoja, nego i rješavanja konkretnih društveno-ekonomskih problema — zavisi njihovo idejno-političko raspoloženje i opredijeljenje, a od ovoga, opet, intenzitet i kvalitet rada na izvršavanju povjerenih zadataka.

Dalji razvoj koncepcije opštenarodne odbrane i društvene samozastite postavlja nove zadatke u pogledu razvoja naših oružanih snaga i njihove uloge u odbrambenom sistemu društva. Istovremeno, postavljaju se novi zahtjevi na području razvoja i primjene naše vojnonaučne misli, odnosno doktrine opštenarodnog odbrambenog rata.

Bez solidnog poznavanja marksističke nauke, posebno njenog dijalektičkog metoda i svega što je toj nauci doprinijela revolucionarna praksa Saveza komunista Jugoslavije s drugom Titom na čelu, nije moguće odgovoriti na složena pitanja našeg daljeg razvoja niti doprinositi rješavanju konkretnih zadataka. Bez toga nije moguće ni potpuno razumjeti društvene, političke, socijalne i sve druge aspekte i probleme oružane borbe, kao ni dijalektičku povezanost svih faktora savremenog rata. Primjera radi, treba se podsjetiti da modernizacija Armije, pored ostalog, dovodi do usložavanja podjele rada i veće važnosti specijalizacije pojedinih vidova i rodova. S druge strane, veća primjena rezultata naučno-tehnološke revolucije u opremanju Armije — ako bi izostala neprekidna aktivnost u domenu moralno-političke izgradnje — mogla bi da vodi i prenatlažavanju tehničkog faktora, a to znači potcjenjivanju uloge čovjeka i moralno-političkog faktora uopšte, pa i dehumanizaciji međuljudskih odnosa.

Kada je riječ o aktuelnosti i značaju marksističkog obrazovanja i idejno-političkog osposobljavanja, mora se polaziti i od činjenice da u Armiju svake godine dolaze nove generacije vojnika i mladih starješina. Oni se razvijaju u sasvim novim uslovima. Za njihovu svijest, strijeljenja i poglede karakteristična je misao E. Kardelja koju je iskazao na sjednici Izvršnog biroa Predsjedništva SKJ, marta 1970. godine:

»Za te generacije polazna tačka ka budućnosti nije više kapitalizam, kapitalistička eksploatacija itd., nego naše društvo kakvo je danas. *One traže društvo koje će biti bolje ne samo od jučerašnjeg, nego i od današnjeg.* Sasvim je jasno da te generacije vrše progresivan pritisak u pravcu ostvarivanja socijalističkih, samoupravnih, demokratskih i humanističkih ciljeva naše revolucije. Ali, *one unose i određena idejna kolebanja, utičaje reakcionarnih unutrašnjih i spoljnih snaga i tendencija da se staro i preživelo prikaže kao novo.*«¹ (podvukao S. N.).

¹ E. Kardelj: *Izbor iz dela*, izd. Centar »Komunist«, knj. VII, str. 311.

Da bi naša armija bila još uspješnija škola socijalističkog vaspitanja mladih generacija i da bi doprinosila njihovim vrijednosnim opredjeljenjima za interese radničke klase, za socijalističko samoupravljanje i odbranu naše zemlje na osnovama koncepcije opštenarodne odbrane, kako to ističe i drug Tito, neophodno je stalno obogaćivanje sadržaja i oblika marksističkog obrazovanja i idejno-političkog osposobljavanja i, naročito, kritičko sagledavanje postignutih rezultata u tome.

Međunarodni odnosi i vrlo složena i zaoštrena vojno-politička situacija u svijetu, uvijek u novom svjetlu aktueliziraju značaj i zadatke marksističkog obrazovanja i idejno-političkog osposobljavanja pripadnika Armije, a posebno starješina i članova Saveza komunista. U međunarodnim odnosima, pored pozitivnih procesa, snažno se ispoljava djelovanje imperijalističkih, hegemonističkih i drugih reakcionarnih i konzervativnih snaga, od čijih pritisaka nije izuzeta ni naša zemlja. Kao posljedica djelovanja tih snaga, a naročito borbe blokovskih sila za učvršćivanje postojećih i osvajanja novih prostora svoga prisustva i utjecaja, međunarodni odnosi u cjelini i vojno-politička situacija posebno, poprimaju nove negativne sadržaje i oblike.

Ponašanje supersila u međunarodnim odnosima, koje u suštini znači međusobno nadmetanje za sfere uticaja i primat u svijetu na račun malih i nezavisnih zemalja, opravdava se tobožnjom odbranom demokratije i tzv. slobodnog svijeta, »ispravljanjem« ideoloških i političkih grešaka u pojedinim zemljama, izricanjem »kazneno-popravnih mjera«, »širenjem« i »jačanjem« svjetskog socijalističkog sistema, ispunjavanjem »internacionalističkih obaveza«, itd. Razumjevati te i slične savremene probleme i pojave i izvlačiti pravilne zaključke o tome šta znače i kako im se treba suprotstavljati — mogu samo ljudi koji posjeduju šira idejno-politička znanja. Danas i u radničkim i komunističkom pokretu postoje idejne razlike, politički sporovi, pa i sukobi o putevima i sredstvima borbe za socijalističke preobražaje i mir u svijetu.

Sve to povećava značaj marksističkog obrazovanja i idejno-političkog osposobljavanja, čime se istovremeno povećava odgovornost svakog pojedinca za sopstvenu idejno-političku izgrađenost i osposobljenost, posebno kada je riječ o starješini i članu Saveza komunista.

Dublji smisao tog zadatka, kada se radi o pripadnicima Armije, jeste formiranje i proširivanje marksističkih pogleda na svijet, produbljivanje njihovih idejno-političkih opredjeljenja za socijalističko samoupravljanje, za interese radničke klase i druge tekovine i vrijednosti naše revolucije. U kontekstu toga marksističkim obrazova-

njem treba obezbijediti razvijanje njihovih znanja i uvjerenja o mogućnostima odbrane slobode i nezavisnosti naše zemlje od svakog agresora, i idejno-politički ih osposobljavati za to da samostalno rade i rasuđuju o društvenim pojavama i procesima, da budu svestrane socijalističke ličnosti, svijesni i angažovani borci u realizaciji politike SKJ, prvenstveno u izgradnji Armije.

Metodološki pristup i oblici izučavanja sadržaja marksističkog obrazovanja i idejno-političkog osposobljavanja

Prilikom ostvarivanja ciljeva i zadataka marksističkog obrazovanja i idejno-političkog osposobljavanja bitno je kojim se oblicima i metodima pristupa izučavanju programiranih sadržaja, zatim u kojoj mjeri ona doprinosi rješavanju problema i izvršavanju zadataka borbene izgradnje i jačanja moralne snage jedinica, komandi i ustanova i koliko utječe na stvaralačko angažovanje ljudi u izvršavanju radnih i društveno-političkih obaveza.

S tim u vezi, neophodno je brže i dosljednije odstranjivati praksu formalizacije i parcijalnog izučavanja ideološko-političkih sadržaja i njihovo tretiranje kao obrazovnog nastavnog predmeta izdvojenog od svakodnevne političke prakse, tj. »učenja radi učenja«.

Takve pojave u marksističkom obrazovanju i idejnopoličkom osposobljavanju nespojive su sa marksističkim pristupom učenju i obrazovanju. Marksistička nauka je, prije svega, revolucionarna teorija i praksa radničke klase i njenih organizovanih subjekata u mijenjanju stanja starih društveno-klasnih odnosa i uspostavljanju nove zajednice ljudi bez klasa, dominacije, izrabljivanja i otuđenja čovjeka od uslova i rezultata njegovog rada. U suštini, ona je putokaz i sredstvo revolucionarnih promjena radi *jedinstva idejnih pogleda, vriednosnih, etičkih i humanističkih opredijeljenja i ponašanja nosilaca tih promjena*.

Zato se marksističkom obrazovanju ne može prilaziti sa stanovišta formalnog izučavanja i usvajanja određenih načela, kategorija i postavki. Ono mora, prije svega, biti usmjereno na društvenu i armijsku praksu, na neposredne zadatke, odnosno probleme stvarnog života. U protivnom, knjiški stečena znanja ostaće zatvorena »sveta nauka«, koja najčešće ne uviđa stvarni život i koja nije u stanju da doprinosi revolucionarnoj kritici i promjenama prakse.

U govoru na Trećem sveruskom kongresu komunističkog omladinskog saveza Lenjin je ukazao na to kako se ne treba »učiti« ko-

munizmu: »Kada bi se izučavanje komunizma sastojalo samo u usvajanju onoga što je izloženo u komunističkim delima, knjigama i brošurama, onda bismo vrlo lako mogli dobiti komunističke slovoznance ili hvalisavce, a to bi najčešće pričinjavalo kvar i štetu, jer ti ljudi naučivši i pročitavši što je izloženo u komunističkim knjigama i brošurama, ne bi bili sposobni da sva ta znanja povežu i ne bi umeli da rade onako kao što komunizam stvarno zahteva.«²

Razumije se, to ne znači da nije potrebno i teorijsko izučavanje opštih postavki i kategorija marksističke nauke, političke i društvene misli uopšte. Programsko opredeljenje i politički stavovi SKJ, kao i idejno-politički ciljevi, osnove i načela našeg društveno-političkog i ekonomskog sistema, zatim opšti pogledi na rat i druga pitanja, moraju se izučavati iz marksističke literature, ali ne samo zato da se teorijske postavke nauče napamet, već da se stvaralački primjene u praksi. Savez komunista je upravo tome neprekidno pridavao izuzetan značaj. Komunisti treba da posjeduju što šira idejno-politička i opšta znanja, da poznaju bitne činjenice o društvenim tokovima i da imaju što širu političku i opštu kulturu, jasne idejne poglede o zakonitostima i protivuriječnostima revolucionarnih društvenih kretanja, jer samo tada mogu biti istinska avangarda radničke klase i nosioci opšteg progressa. Bez toga se ne može razumjeti ni pravilno tumačiti društvena i armijska praksa, niti perspektive i putevi našeg daljeg razvoja. Isto tako, bez širih znanja nije moguće shvatiti ni ulogu, zadatke i oblike djelovanja svih subjektivnih socijalističkih snaga.

Istina koja je toliko puta provjerena u praksi govori da oskudnost političkih i opštih znanja neizbježno rađa prakticizam, pragmatizam i voluntarizam. A za takvo stanje svijesti je sve što postoji u praktičnom životu savršeno i najbolje riješeno, što vodi ka apologiji. Ne bismo bili dosljedni kritičari naše armijske prakse ako ne bismo konstatovali da i među nama tu i tamo ima pragmatičara, ljudi koji »sve znaju« i koji zahtjeve Saveza komunista za većim ideološkim znanjem i kritičkim odnosom prema praksi — primaju manje-više kao »moralisanje« i »propovjed«, a ne kao stvaralački odnos prema radu i djelovanju.

Kada je u pitanju cjelovitost pristupa marksističkom obrazovanju i ideološko-političkom osposobljavanju, te dosljednije odstranjivanje pojava verbalizma, apstraktnosti i šablonizma — treba imati u vidu još neke načelne stavove.

Izučavanje marksističke naučne misli i utvrđivanje naših idejnih opredjeljenja u ostvarivanju programa Saveza komunista Jugo-

² V. I. Lenjin: *Izabrana dela*, »Kultura«, Beograd 1960, knj. 14, str. 8.

slavije mora biti još neposrednije povezano sa praksom, s dnevnim zbivanjima i zadacima svake jedinice, komande i ustanove. Takav odnos podrazumijeva, u stvari, idejno-političko osvjetljavanje i kritičko preispitivanje svih aktivnosti prilikom izvršavanja zadataka borbene izgradnje i jačanja jedinstva vojnih kolektiva. Valjan je i plodotvoran samo onaj ideološko-obrazovni i vaspitni rad u kojem je na prvom mjestu izražena akciona komponenta, koji doprinosi da ljudi vide sebe u obavezama, zadacima i odgovornostima, i da svoje idejno-političko znanje cijene ne samo po tome šta i koliko znaju o marksizmu, već kako ga i koliko primjenjuju u sopstvenom radu i ponašanju. Znanja stečena permanentnim marksističkim obrazovanjem treba, dakle, da jačaju efikasnost i odgovornost komunista i drugih pripadnika Armije u izvršavanju njihovih dužnosti i zadataka, da razvijaju njihova saznanja i uvjerenja o nužnosti, društvenom značaju i efikasnosti našeg odbrambenog sistema u cjelini.

Idejno-političko osposobljavanje i vaspitanje ljudi u našoj armiji, shvaćeno u njenoj cjelovitosti, ne može se postići samo izučavanjem programa političke nastave na časovima i debatama, niti su pak njegovi jedini nosioci pomoćnici za politički rad, odnosno nastavnici i predavači. Ono je sastavni dio nastavno-obrazovnog procesa i svakodnevnog organizovanog rada i odnosa. Ostvaruje se u vojnostručnoj obuci, na raznim aktivnostima u organizacijama SK, omladine, sindikata, zatim u vojnim kolektivima u vidu kulturno-zabavnih aktivnosti i drugih oblika usmjeravanja života i rada. Programi koji se izučavaju na časovima političke nastave i predmeti društveno-političkih nauka samo su značajan dio te ukupne aktivnosti.

Prema tome, u mjeri u kojoj su svi ti oblici organizovani i sadržajno bogati, utoliko će više i doprinositi idejno-političkom osposobljavanju vojnika i starješina. Zbog toga velik značaj ima angažovanje što većeg broja ljudi u sve te aktivnosti, pre svega prilikom utvrđivanja njihovih sadržaja i oblika. Iskustvo nas uči da su interes i odgovornost ljudi u realizaciji svih sadržaja kolektivnog rada znatno veći ako su oni njihovi kreatori. A kada toga nema, oni ih doživljavaju kao neku vrstu nametnute obaveze, i sprovode ih više iz obzira prema formalnoj disciplini nego iz sopstvenog ubjeđenja.

S druge strane, idejno-političko osposobljavanje i vaspitanje ljudi je funkcionalna obaveza i zadatak svih subjekata, svakog starješine i člana Saveza komunista. U izvršavanju tog zadatka, ne bi smjelo biti neaktivnih komunista, bez obzira na funkciju i dužnosti.

Ideološko-političko vaspitanje ljudi, izgrađivanje njihove socijalističke samoupravne svijesti i čvrste opredijeljenosti da brane slobodu i teritorijalni integritet naše zemlje, uslov su i pretpostav-

ka da uspješno izvršavaju sve zadatke borbene izgradnje i jačanja jedinstva JNA i dosljedne primjene i daljeg razvoja teorije i prakse koncepcije ONO. Zato na ovom području ne može biti »sektorisiranja«, niti, pak, »nastavno-stručnog neutralizma« po kojima je idejno-političko vaspitanje nekakav poseban predmet i posao nekog drugog. Jer, svaki čas vojnostručne obuke, svaka organizovana vojnička radnja i aktivnost sadrže, pored stručne, odnosno tehničko-tehnološke komponente i idejno politički smisao i vaspitnu poruku. Otuda njihov cilj i zadatak nije potpuno ostvaren ukoliko ljudi ne shvate i usvoje i njihovu društveno-političku svrsishodnost i opravdanost i ukoliko se u skladu sa tim ne ponašaju. A, upravo, na tom području borbe za veću vaspitnost cjeline, nastavno-obrazovnog rada imamo podosta propusta i neiskorišćenih mogućnosti.

U vezi s tim, na IV sjednici Komiteta organizacije SKJ u JNA posebno je naglašena obaveza komunista da svojim stavovima i aktivnošću neprekidno doprinose još većem jedinstvu misli i akcija u borbi za ostvarivanje višeg nivoa idejnosti, marksističkog pristupa i vaspitnosti svih subjekata u nastavno-obrazovnom procesu, i u svim drugim oblicima organizovanog armijskog rada i života. Između ostalog, to podrazumijeva i neprekidno osavremenjavanje svih oblika i metoda obrade programskih sadržaja marksističkog, opšteovjornog i stručnog obrazovanja, a naročito u pogledu stvaranja širih mogućnosti i većih podsticaja da se svaki čovjek u tom procesu afirmiše kao aktivan subjekt.

Iako u marksističkom obrazovanju i idejno-političkom osposobljavanju postoje usvojeni oblici, metodički postupci (neki su se afirmisali kao izuzetno značajni i relativno trajni), potrebno je iznalaziti i nove, savremenije i efikasnije, koji će više odgovarati nivou znanja, interesovanju, potrebama i mogućnostima pojedinih struktura armijskog sastava, te njihovoj ulozi i zadacima u borbenoj izgradnji oružanih snaga i daljem razvoju koncepcije ONO u cjelini.³

U marksističkom obrazovanju i idejno-političkom osposobljavanju stariješina potrebno je znatno više nego do sada koristiti se različitim oblicima rada: seminari, kursevi, diskusione tribine i sl. Za njihov sadržaj rada treba odabrati aktuelna teorijska i praktično-politička pitanja iz razvoja našeg društva, opštenarodne odbrane i izgradnje oružanih snaga, međunarodnih vojno-političkih odnosa i od-

³ U radu sa vojnicima, na primjer, sve veći značaj dobijaju organizovane i dobro pripremljene posjete organizacijama udruženog rada, razna kviz takmičenja, tribine i rasprave o pojedinim idejno-političkim, kulturnim i drugim pitanjima u okviru vojničkih univerziteta, razgovori sa istaknutim revolucionarima, društveno-političkim i kulturnim radnicima, te kursevi marksističkog obrazovanja mladih komunista i članova SSOJ itd.

nosa u međunarodnom radničkom i komunističkom pokretu, zatim iz savremene marksističke teorije i druga. Primjena tih i sličnih oblika, uz aktivan odnos učesnika, doprinosiće idejno-političkom obrazovanju starješina, koje treba da budu potpuno osposobljene da sa stanovišta marksističke nauke i ideologije iznalaze teorijske i praktične odgovore na sva pitanja iz domena svojih obaveza i zadataka. Istovremeno, treba se brže i odlučnije boriti protiv raznih pojava formalizma, apstraktnosti i jednostranosti u praktičnom radu debatnih grupa. Rasprave na njima treba da budu otvorene, sa više polemike i borbe mišljenja u razjašnjavanju svih relevantnih pitanja naše teorije i prakse.

Razumije se da takav pristup marksističkom obrazovanju i idejno-političkom osposobljavanju starješina podrazumijeva njihov veoma intenzivan individualni rad. Od starješina se traži da samostalno izučavaju izvorna djela klasika marksizma, marksističku i političku literaturu uopšte, a naročito vojna i druga djela druga Tita i Program i druge dokumente Saveza komunista Jugoslavije. Bez toga i najbolje sačinjeni programi kolektivnog rada ne mogu dati željene rezultate u ideološko-političkoj izgradnji starješina. Tom pitanju moraju posvetiti još veću pažnju organizacije SK i drugi subjekti. Treba odlučnije ukazati pojedincima da nije moguće oskudnim i »ranije stečenim« ideološko-političkim i stručnim znanjima uspješno odgovoriti složenim zadacima i obavezama borbene i moralno-političke izgradnje oružanih snaga, to jest uputiti ih na permanentno individualno učenje i osposobljavanje za funkcionalne dužnosti. Organizacije saveza komunista moraju imati u sadržaju svog rada i ta pitanja, svoj stav i jasan kritički odnos prema slabostima koje se u ovoj oblasti javljaju.

O sadržajima programa marksističkog obrazovanja i idejno-političkog osposobljavanja

Na IV sjednici Komiteta ocijenjeno je da su sadržaji programa rada sa vojnicima, u vojnim školama, sa aktivnim i rezervnim starješinama i građanskim licima u osnovi dobro koncipirani. Razumije se, time se ne isključuje potreba i njihovog dopunjavanja onim pitanjima koja mogu imati poseban značaj i naglašenu aktuelnost.

Iz programskih sadržaja koji se odnose na socijalistički samoupravljeni razvoj našeg društva, naročit značaj ima što temeljitije izučavanje pitanja i problema koji se odnose na funkcionisanje delegatskog sistema, samoupravno sporazumijevanje i društveno dogovaranje u

procesu usaglašavanja i ostvarivanja socijalističkih samoupravnih interesa. U tim sadržajima treba da budu zastupljena i ona pitanja koja se odnose na društveno-ekonomski razvoj i aktuelne probleme i zadatke privredne stabilizacije, ostvarivanje ravnopravnosti naših naroda i narodnosti, i na ulogu i zadatke SKJ i ostalih subjektivnih socijalističkih snaga u rješavanju svih tih pitanja. Treba temeljito poznavati i idejno-politička i institucionalna rješenja u našem političkom sistemu koja se odnose na rukovođenje opštenarodnom odbranom i društvenom samozaštitom. Ta pitanja treba da budu znatno više zastupljena u svim programima marksističkog obrazovanja, u informativnoj djelatnosti, u raspravama na sastancima organizacija SK, SSO i sindikata, i u svim drugim oblicima političkog rada. Pri tome je naročito važno da se razjašnjava njihova klasno-revolucionarna suština, bez idealisanja stvarnosti. Jer, samo objektivni pristup praksi omogućuje da pripadnici JNA imaju realnu sliku o stvarnim problemima, protivurječnostima, mogućnostima i perspektivi socijalističkog samoupravnog razvoja našeg društva,⁴ a to je predušlov da se znaju razlučiti koji su problemi u tom razvoju objektivne, a koji subjektivne prirode.

Obrada navedenih i drugih pitanja treba najneposrednije da utječe kako na kvalitetniji rad u jedinici — ustanovi, tako i na povećano idejno-političko angažovanje pripadnika JNA u rješavanju aktuelnih pitanja društveno-ekonomskih i političkih odnosa u sredinama i društvenim organizacijama u kojima ispoljavaju svoju društveno-političku aktivnost.

Iz oblasti međunarodnih odnosa i odnosa u radničkom i komunističkom pokretu, najveću pažnju treba posvetiti pitanjima koja se odnose na: 1) imperijalističke i hegemonističke tendencije i ponašanje velikih sila i ulogu vojnog faktora u blokovskim nadmetanjima; 2) ulogu i probleme razvoja pokreta nesvrstanih zemalja; 3) oružane sukobe između socijalističkih zemalja, njihove uzroke i posljedice po mir u svijetu i razvoj socijalizma; 4) odnose između komunističkih, socijalističkih i drugih revolucionarnih i progresivnih partija i pokreta; 5) međunarodne ekonomske odnose, posebno posljedice energetske krize i ponašanje razvijenih zemalja prema zemljama u razvoju i, u vezi s tim, položaj, ulogu i stavove naše zemlje i SKJ.

Od posebne je važnosti saznanje svakog pripadnika Armije da će blokovska nadmetanja velikih sila, njihovi hegemonistički i imperijalistički ciljevi i ponašanje prema malim i nesvrstanim zemljama,

⁴ »Ni Marks, ni marksisti, ni istinska revolucionarna misao i nauka nikada nisu zapadali u iluziju da je socijalizam beskonfliktno stanje, a izgradnja socijalizma sađenje ruža«. (Isto, knj. VII, str. 191).

biti trajnijeg karaktera, da takvo ponašanje ugrožava i bezbjednost naše zemlje, i da, upravo zbog toga, moramo neprekidno jačati naše oružane snage, njihovu borbenu sposobnost i naše unutrašnje jedinstvo. Obradom i tumačenjem tih pitanja produbljivaće se saznanja i uvjerenja naših ljudi da naša sloboda i nezavisnost zavise od nas samih, od našeg jedinstva, čvrstine i naše sposobnosti da se uspješno branimo. Na osnovu tih saznanja i uvjerenja treba da slijedi i maksimalno angažovanje svakog pojedinca u rješavanju svih pitanja i zadataka koji doprinose jačanju odbrane zemlje, njenoj stabilnosti i uspješnom razvoju socijalističkih samoupravnih odnosa. To je i najbolji put za odvrćanje svakog ko bi pokušao da ugrozi našu nezavisnost. Jer, kako je drug Tito konstatovao na Desetom kongresu »... po pravilu, agresije nisu preduzimane na one zemlje i narode gdje je očekivan jak otpor, gdje je ishod rata za agresora bio neizvjestan«.

Posebnu pažnju zaslužuje razjašnjavanje uzroka oružanih i drugih sukoba između socijalističkih zemalja i njihovih posljedica po mir i razvoj socijalizma u svijetu. Premda su uzroci takvih sukoba višestruki kao posljedica neravnomjernog razvoja i kapitalizma i socijalizma, ipak im je, čini se, glavni uzrok u nastojanju birokratskih i dogmatskih snaga u pojedinim socijalističkim zemljama i komunističkim partijama da očuvaju monopol svoje vladavine nad radničkom klasom i partijom u sopstvenoj zemlji, i da svoju vlast nametnu i drugim zemljama i partijama.

S tim u vezi neophodna su potpunija objašnjenja o tome šta praktično znače teorije o »socijalističkoj naciji« i »proleterskom internacionalizmu«, povezano sa teorijom »ograničenog suvereniteta«, kao i pokušaji da se u politiku i praksu nesvrstanih zemalja unese tzv. radikalizam. Iz odgovora na ta i slična pitanja potpunije će se shvatiti istorijski smisao i neposredan značaj borbe SKJ za ravnopravnost i nezavisnost zemalja i naroda, za slobodan izbor sadržaja i oblika socijalističkih preobražaja u svakoj zemlji i za rješavanje sporova između svih zemalja mirnim putem. To, ujedno treba da u idejno-političkom pogledu osposobljava naše ljude da lakše shvate suštinu i smisao izdajničkih, kontrarevolucionarnih i antisamoupravnih pozicija sa kojih djeluju pojedinci u našem društvu, kao i sve birokratsko-dogmatske, tehnokratske i liberalističke tendencije protiv kojih se moramo odlučno boriti.

Zahtjev za višim nivoom ideološko-političkih znanja i sposobnosti pripadnika naše armije, a posebno članova Saveza komunista, proističe i iz aktuelne potrebe dubljeg poznavanja i tumačenja idejno-političkih pogleda i stavova komunističkih, socijalističkih i drugih

partija, naprednih i revolucionarnih pokreta o ključnim pitanjima međunarodnih odnosa i odnosa u radničkom i komunističkom pokretu.

Neophodno je dublje poznavati i objašnjavati sa marksističkog stanovišta ciljeve, ideologiju i politiku reakcionarnih i imperijalističkih snaga u savremenom svijetu, kao i stvaran društveni položaj radničke klase u tim sistemima. Poznavajući te probleme, moguće je shvatiti i suštinu kritike socijalizma od strane tih snaga i njihovu »zabrinutost« za stanje sloboda i demokratije u našem društvu. To će naše ljude ujedno osposobljavati da budu otporniji na sve utjecaje buržoaske ideologije i odlučniji u suprotstavljanju svim oblicima buržoaskog građanskog liberalizma u sopstvenim sredinama.

U vezi s tim potrebno je da svestranije poznajemo i suštinu političkih koncepcija reakcionarnog dijela klera, koji pokušava da djeluje u sprezi sa antisamoupravnim, nacionalističkim i drugim reakcionarnim snagama, pri čemu nastoji da se prikaže kao zaštitnik nacionalnih interesa i ljudskih sloboda. Pri tome je od naročitog značaja sticanje uvjerenja da suprotstavljanje SKJ i ostalih organizovanih snaga našeg društva takvom djelovanju klera ne znači zabranu ispoljavanja vjerskih osjećanja ljudi, što se često nastoji zlonamjerno prikazati, već samo onemogućavanje suprotstavljanja socijalističkom samoupravljanju i bitnim tekovinama i ciljevima naše socijalističke revolucije.

Ima dosta novih pitanja i sa područja izgradnje naših oružanih snaga, iz razvoja i primjene teorije i prakse koncepcije opštenarodne odbrane i društvene samozaštite koja treba da budu više zastupljena u marksističkom obrazovanju, idejno-političkom, teorijskom i naučnoistraživačkom radu. Iako su u tom pogledu ostvareni značajni rezultati, ipak postoji potreba da se ti sadržaji još dublje i svestranije izučavaju i primjenjuju u našoj svakodnevnoj praksi. To se posebno odnosi na izučavanje moralno-političkog činioca u opštenarodnom odbrambenom ratu i u mirnodopskoj izgradnji naših oružanih snaga, zatim na šire i temeljitije poznavanje praktičnih rješenja sa stanovišta podruštvljavanja odbrane i idejno-političkih osnova institucionalnih rješenja u rukovođenju ONO, na istraživanje i razjašnjavanje mogućih sociološko-psiholoških uticaja tehničke modernizacije oružanih snaga na svijest i ponašanje ljudskog faktora, kao i na ostala pitanja koja se sama po sebi nameću s obzirom na viši stepen obrazovanja ljudi i demokratizaciju našeg socijalističkog samoupravnog društva. Tu svakako spada i potreba temeljitijeg poznavanja neophodnosti jedinstva naših oružanih snaga i načina praktičnog ostvarivanja jedinstva svih komponenti sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite.

Isto tako, stalna je potreba da se idejno-politički rasvjetljavaju sve pojave i problemi koji nastaju u svakodnevnom radu i životu jedinica, kako bi se blagovremeno iznalazila bolja praktička rješenja, otklanjale slabosti i postizali veći rezultati u svim oblastima borbene izgradnje i jačanja jedinica, škola i ustanova. I mnoga sistematska rješenja koja regulišu rad i odnose u našoj armiji (opremanje, statusna, materijalna i druga pitanja) treba potpunije idejno-politički osvjetljavati i razjašnjavati. Jer, upravo od toga u velikoj mjeri zavisi kako će ih ljudi razumjeti i koliko će ih sprovoditi u svakodnevnoj praksi.

Iz izloženog logično slijedi da programe marksističkog obrazovanja i idejno-političkog osposobljavanja u cjelini, kao i sve idejno-političke aktivnosti, treba smatrati stalno otvorenim u smislu iznalaženja bogatijih sadržaja i raznolikih oblika njihove realizacije.

Uloga i aktuelni zadaci osnovnih organizacija SK u marksističkom obrazovanju i idejno-političkom osposobljavanju

U kojoj mjeri i koliko efikasno će biti ostvareni programi, ciljevi i zadaci marksističkog obrazovanja i idejno-političkog osposobljavanja — sigurno je da, osim ostalog, zavisi i od angažovanja osnovnih organizacija Saveza Komunisti u jedinicama, komandama i ustanovama. Njihova uloga i odgovornost u tom radu opredijeljeni su njihovim obavezama i zadacima koje imaju u ostvarivanju politike i ciljeva Saveza komunista Jugoslavije uopšte.

Osnovne organizacije SK u JNA su ključne karike pomoću kojih Savez komunista neposredno razvija idejni život ljudi, utječe na njihovu svijest i usmjerava njihovu idejno-političku aktivnost. U stvari, djelovanjem članova osnovnih organizacija ostvaruju se opšti ciljevi, sprovode stavovi i politika SKJ u izgradnji oružanih snaga. Sa druge strane, dostignuća, stečena iskustva i potrebe svakodnevne prakse sastavni su dio opštih opredijeljenja i stavova Saveza komunista. Ukoliko ne bi bilo tako, i suštinska veza SKJ s pripadnicima JNA i njen utjecaj na njihovu idejno-političku i klasnu svijest i ponašanje bili bi načelni, manje ili više duhovni. A to ne bi bilo dovoljno. Jer, kako je isticao Moša Pijade »... duhovni uticaj Partije na mase, odnosno uticaj njenih ideja znači samo spoljašnju vezu, koja ne počiva na nekom čvrstom temelju«.⁵

⁵ Vidi: M. Pijade: Izabrani spisi, knj. II, str. 713.

Iz takvog položaja i uloge osnovnih organizacija proizilazi i njihova obaveza da neprekidno prate, analiziraju idejno-političku situaciju u svojim sredinama i aktivno djeluju u njima, pri čemu treba da budu glavni nosilac brige i odgovornosti za ideološko-političko osposobljavanje svojih članova, i kao jedan od odlučujućih činilaca u cjelokupnom političkom i vaspitnom radu sa ostalim ljudima. Zbog toga je potrebno da osnovne organizacije na svojim sastancima češće analiziraju ostvarene rezultate i realizaciju programa marksističkog obrazovanja i ideološkog osposobljavanja u cjelini. Njihova je dužnost da kritički procjenjuju sve aktivnosti, te angažovanje i doprinos svakog pojedinca u izvršavanju dnevnih zadataka u borbenoj izgradnji i jačanju moralno-političkog jedinstva vojničkih kolektiva, i da se bore protiv svih negativnih utjecaja i pojava.

Na osnovu opšteg stanja i odnosa, osnovne organizacije treba da pokreću nove inicijative za rješavanje problema i da utječu na ugrađivanje u programe marksističkog obrazovanja i političko-vaspitačkog rada najaktuelnijih pitanja. To se jednako odnosi na opšta vojno-politička pitanja i probleme u svijetu i u našem društvu, i na sva druga pitanja koja proističu iz života i rada u Armiji, kao što su obuka i vaspitanje, kadrovska, statusna, materijalna, stambena, kulturna i druga.

Osnovne organizacije, osim toga, treba da programiraju i organizuju proučavanje i onih idejno-političkih sadržaja iz razvoja našeg društva i međunarodnih odnosa koji nisu sadržani u postojećim programima marksističkog obrazovanja, a značajni su za idejno-političko osposobljavanje komunista i njihovu uspješnu idejno-političku borbu u rješavanju konkretnih problema i zadataka. Rasprave o tim pitanjima na sastancima i kroz druge oblike ideološkog rada treba da budu otvorene i akciono usmjerene, s jedinstvenim i jasnim stavovima i pogledima komunista i svih ostalih pripadnika Armije. U tom smislu svaki radni sastanak osnovne organizacije komunista treba ujedno da je i »teorijski«. Jer, komunisti treba sva pitanja iz života i rada da razmatraju i sa teorijskog i sa praktično-političkog stanovišta. Bez toga nema jedinstva teorije i prakse, a to znači ni jedinstva ideja i akcija.

Jačanje odgovornosti komunista za sopstveno ideološko-političko i stručno obrazovanje individualnim radom takođe treba da bude aktuelna sadržina djelovanja organizacija SK. Valja konkretno i otvoreno cijeniti koliko svaki član Saveza komunista stvarno zna i koliko treba da zna da bi ostvario svoju ulogu u sredini u kojoj radi i živi, i svoj politički utjecaj u društvenom radu uopšte. U ocjenjivanju nivoa znanja i sposobnosti treba polaziti od najoštrijeg kriterija da

svi članovi Saveza komunista treba da znaju više od ostalih, a oni na višim dužnostima i položajima znatno više.

Organizacije Saveza komunista treba da ispolje posebnu brigu, aktivnost i odgovornost za marksističko obrazovanje i idejno-političko osposobljavanje mladih komunista. Jer, to je i najbolji put da se oni što uspješnije angažuju u ideološko-političkoj borbi za realizaciju politike i zadataka SKJ u svim oblastima rada i života jedinica, škola i ustanova.

*

Od suštinskog je značaja da ideološko-politička svijest komunista i svih drugih pripadnika Armije, koja se produbljuje u procesu marksističkog obrazovanja, postane još više materijalna snaga borbe za dalje jačanje unutrašnjeg jedinstva JNA i njene borbene spremnosti.